

**CRIMEN REPETUNDARUM
TRESTNÉ ČINY VYDIERANIA PROVINCÍÍ
(V RÍMSKOM PRÁVE)**

**CRIMEN REPETUNDARUM
CRIMINAL ACTS OF PROVINCE'S RACKETEERING
(IN ROMAN LAW)**

Blažena Antalová

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

<https://doi.org/10.33542/SIC2019-2-01>

ABSTRAKT

V poslednom období rímskej republiky dochádzalo k častým prípadom vydierania provincií ich miestodržiteľmi. Rímsky štát sa ich pokúsil odstrániť prijatím asi 10 zákonov, ktoré takéto činy trestali. Cieľom príspevku nebolo analyzovať všetky zákony, vzťahujúce sa na úpravu vydierania, ale zamerať pozornosť len na niektoré z nich, ktoré podľa názoru autorky najvýznamnejšie zasiahli do vývoja trestného práva republikánskeho obdobia. Príspevok poukázal, ako sa v priebehu vývoja menila skutková podstata tohto trestného činu, akými zmenami prešlo zloženie orgánov stíhajúcich vydieranie a ako sa menil aj charakter trestov za tieto činy.

ABSTRACT

In the final period of Roman republic gave out to periodic cases of province racketeering carried ou by their governors. Roman state make an attempt to eliminated it by acceptance approximately 10 laws which punished these offences. Purpose of this contribution is not analysed all laws relating to legal regulation of this offence, but to focus attention only on selected ones which according to author's opinion predominantly influenced development of criminal law in the Roman republic. The contribution point out that facts of the crime during development was changed – in particular changes in law courts which prosecuted these offences and accordingly, changes of penalties for these criminal acts.

I. ÚVOD

V poslednom období republiky v súvislosti s rozšírením Ríma o nové územia - provincie, ako aj s celkovou politickou, hospodárskou a sociálnou situáciou dochádzalo k častým prípadom vydierania provinčného obyvateľstva či celých provincií miestodržiteľmi, ktorí zneužívali svoje legálne právomoci na úkor provinčného obyvateľstva, čo samozrejme vyvolávalo nespokojnosť obyvateľstva.

Rímsky štát sa preto pokúsil odstrániť nepokoje v provinciách a vyriešiť tieto problémy prijatím celého radu zákonov, ktoré by takéto činy trestali.

Pre ich potrestanie zriaďoval nové, dovtedy neznáme orgány – určoval, kto mohol byť ich členom; detailizoval podmienky stíhania – kto mohol byť žalobcom a žalovaným; konkretizoval sankcie za ne.

V priebehu vývoja došlo k prijatiu viacerých zákonov proti vydieraniu, sprenevere či úplatkárstvu, ktorých sa dopustili magistráti v provinciách, pozdejšie aj iné osoby.

Pod vydieraním pri výkone úradnej moci možno chápať neoprávnené privlastňovanie si vecí či peňazí, ktorých sa dopúšťali miestodržiteľia na provinčnom obyvateľstve či dokonca na celých provinciách.

Neskôr sa pod tento čin zahŕňali aj prípady prijatia úplatku akoukoľvek úradnou osobou, napr. sudcom, dokonca aj svedkom.

Tresty za tento trestný čin v priebehu vývoja boli rôznorodé: od *simplum* – vrátenie peňazí cez zostrenie na 2-4 násobok neoprávnene získanej sumy; v ťažších prípadoch na *exilium*, či stratu politických práv – odsúdený sa nemohol stať magistrátom, sudcom, ...¹, alebo odsúdenému hrozila strata členstva v senáte.

Príspevok je zameraný na jeden z trestných činov, ktorým slovenská a česká právna romanistika doteraz venovala len malú pozornosť. Z autorov, ktorí sa ním zaoberajú je potrebné spomenúť predovšetkým prof. M. Skřejpka, ale aj doc. V. Vranu, či M. Frýdka...²

Jeho cieľom je podať stručný pohľad, ako sa v priebehu republiky menila právna úprava vydierania, a to predovšetkým za pomoci historicko-právnej metódy s čo najväčším využitím komparatistiky.

II. PRÁVNA ÚPRAVA *CRIMEN REPETUNDARUM*

Trestný čin vydierania upravovalo počas obdobia republiky asi 10 zákonov. Prvá, aj keď nie celkom jednoznačná norma, upravujúca vydieranie provincií bolo *plebiscitum de repetundis*³ z r. 204 pred n. l., zakazujúce prijatie daru správcom provincie⁴.

V ďalšom období pribúdali nové právne normy, zamerané na detailizovanie prípadov vydierania a na ich postih.

1. Lex Calpurnia

V súvislosti s narastajúcim počtom prekročenia právomocí rímskych miestodržiteľov k nevyhnutnej úprave došlo v r. 149 pred n.l., kedy bola prijatá *lex Calpurnia*, ako historicky prvý zákon na základe zákonodarnej iniciatívy plebejského tribúna Lucia Calpurnia Pisona⁵, ktorým sa namiesto dovtedajších mimoriadnych porotných súdov so všeobecnou právomocou začali zriaďovať stále porotné súdy pre jednotlivé trestné činy.

Na základe tohto zákona bol zriadený prvý stály porotný súd (*quaestio perpetua*), ktorý mal stíhať trestné činy vydierania provinčného obyvateľstva miestodržiteľmi (*crimen repetundarum*)⁶.

¹ BARTOŠEK, M.: Encyklopedie římského práva, Academia Praha, 1994, ISBN 80-200-0243-X, s. 155, 276

² Ich niektoré štúdie na danú tému pozri v zozname literatúry.

³ Asi nie ako samostatná právna norma, ale len ako súčasť *lex Cincia de donis et muneribus* z r. 204 pred. n. l., Pozri: SKŘEJPEK, M.: Multiplikace trestních norem v republikánském Římě a její příčiny. In: Právník 2/1991, s. 173.

⁴ K tomu pozri špeciálnu úpravu z r. 154 pred n.l., ktorá zaviedla *quaestio extraordinaria* proti bývalému konzulovi L. C. LENTULOVI.

⁵ VRANA, V.: *Crimen repetundis* a proces proti G. I. Verrovi, In: Prieniky trestného práva k iným právnym odvetviám a vedným disciplinám., Košice, UPJŠ, 2017, s. 139.

⁶ Neskôr L. C. Sulla zriadil ďalších 7 stálych porotných súdov na stíhanie aj iných trestných činov.

Už z takéhoto stručného uvedenia do problematiky vyplýva význam Calpurniovho zákona pre vývoj rímskeho trestného práva- bol prvým zo série zákonov *de pecuniis repetundis*- stály súdny dvor ním zriadený bol prvým stálym dvorom v dejinách Ríma.

Čo sa týka obsahu zákona- umožňoval obetiam⁷ vydierania zo strany magistrátov získať náhradu za sumy, o ktoré boli v dôsledku konania rímskych magistrátov, resp. promagistrátov pripravení.⁸

Práve moment zriadenia stáleho súdneho dvora možno označiť za významný prínos pre vývoj trestného práva- aj keď nemal všetky znaky trestného súdu a možno v ňom nájsť viaceré prvky, dané právu súkromnému.

Jedným z nich bola sankcia za porušenie zákona, ktorá určite nemala typickú trestnú povahu. Znela na *simplum*, bežne v trestnom práve nepoužívanú. V podstate ani nešlo o trest, ale len o povinnosť odsúdeného zaplatiť *simplum* (jednoduchú hodnotu)- tj. nahradiť spôsobenú škodu- vrátiť získaný prospech.

Pre nás súčasníkov je dnes ťažko pochopiteľné, prečo zákon stanovil za jeho porušenie len takúto miernu sankciu. Niektorí právnici romanisti to pripisujú charakteru navrhovateľa zákona, ktorého považujú za „slabú osobu“, neschopnú presadiť tvrdšie tresty⁹.

Významným ustanovením zákona bolo aj rozhodnutie, kto mal stíhať tento trestný čin. V jeho zmysle trestanie vydierania provincií spadalo do kompetencie novozriadeného súdneho dvora (*quaestio perpetua*), zásadným ale bolo, kto mohol byť členom tohto orgánu.

Lex Calpurnia stanovila, že ním mohli byť len senátori. Priznanie pozície senátorov v porote *quaestio de pecuniis* vyvolalo ale obrovské finančné a politické dopady na ďalší vývoj republiky. Pridelovanie kresiel sudcov senátorom sa stalo jedným z prioritných rozporov medzi senátormi a jazdcami v ďalších desaťročiach, kedy jazdci neuznávali monopol senátorov, ktoré im priznal Calpurniov zákon.¹⁰

2. Lex Acilia

Ďalším zákonom, ktorý zasiahol do vývoja trestného činu vydierania provincií bola *Lex Acilia* z roku 123, resp. 122 pred n.l., prijatá na návrh tribúna ľudu M.A. Glabrona.¹¹ Predstavovala zásadnú zmenu v potrestaní nepoctivých správcov provincií vo viacerých smeroch:

- Prvým z nich bolo zavedenie zmeny členstva v stálom súdnom dvore (*quaestio perpetuae*). Kým *lex Calpurnia* stanovila za jeho členov len senátorov, *lex Acilia* zaviedla, že členmi už naďalej nemohli byť senátori, dokonca ani ich synovia alebo blízki príbuzní, čo samozrejme malo aj politický dosah- viedlo k zoslabeniu pozície senátu najmä vo vzťahu k jazdcom.

Takáto zmena bola celkom logická, lebo správcami provincií boli často senátori, či bývalí senátori, preto by bolo málo pravdepodobné ich odsúdenie členmi poroty, zloženej z členov senátu.

- V súvislosti s porotou *lex Acilia* zaviedla aj ďalšiu zmenu - jej predsedníctvo odobrala cudzineckému prétorovi¹² a odovzdala ho špeciálnemu prokurátorovi (*praetor de repetundis*).

⁷ Obetami vydierania v zmysle zákona boli najmä spojenci Ríma a mimorímske „subjekty a národy“. Pozri: GIOVANNINI, A.: La lex Calpurnia, le sénat et les alliés de Rome, Cahiers du Centre Gustave Glotz, 2014, vol 25 (<http://archive-ouverte.unige.ch>), s. 50.

⁸ Tamtiež, s. 49.

⁹ Napr. KOŁODKO, P.: Lex Calpurnia de pecuniis repetundis, i jej znaczenie dla ewolucji rzymskiego prawa karnego, In: Zeszyty Prawnicze, UKSW, 11.1(2011), s. 161.

¹⁰ GIOVANNINI, A.: cit. Op., s. 50.

¹¹ Ktorý ideovo patril k stúpencom politického reformátora - Gaia Sempronii Graccha.

¹² Dovtedy tieto činy spadali do jeho jurisdikcie, lebo jednou zo strán boli obyvatelia provincií (neobčania).

- Zákon sa dotkol aj súkromných osôb. Peregrínom, ktorí oznámili previnilého magistráta priznal rímske občianstvo, ako aj financie, vysúdené v procese¹³.

- Najpodstatnejším zásahom do trestného činu vydierania provincií bolo zostrenie postihu za tento čin. Kým sankcia podľa *lex Calpurnia* znela len na *simplum* (na vrátenie peňazí), ktorá sa v trestnom práve nepoužívala (bola mierna a typická pre súkromné právo), *lex Acilia* sprísnila sankciu na *duplum*- na pokutu vo výške dvojnásobku spôsobenej škody- čím sa na rozdiel od predchádzajúcej úpravy stala už skutočným trestom.

V tomto možno vidieť najpodstatnejší prínos *lex Acilia* do vývoja trestného práva- zákon zmenil charakter postihu zo súkromného práva na charakter procesu verejného (*iudicium publicum*)¹⁴. Pokutu vo výške *simplum*, chápanú nie ako trest, ale len ako povinnosť zaplatiť spôsobenú škodu zmenila *lex Acilia* na skutočný trest - povinnosť zaplatiť poškodenému *duplum*, dvojnásobok spôsobenej škody.

Zákon zasiahol aj do politickej scény rímskej republiky. Zmenil stanovisko k porotcom- členom stáleho súdneho dvora. Nahradil členov poroty zo senátorského stavu prechádzajúceho systému porotcami mimo tohto stavu.

Takto zmenený obsah zákona mal slúžiť ako politická zbraň¹⁵ Gaia Graccha proti senátorom¹⁶ a zabezpečiť podporu jeho stúpencom- jazdcom a to presunutím kontroly súdu, resp. jeho právomocí zo senátorov na jazdcov.

3. Lex Servilia repetundarum

Úpravu *crimen repetundarum* určitým spôsobom z hľadiska zúčastnených strán ovplyvnil aj zákon, ktorého rogátorom bol Gaius Servilius Glaucia - *lex Servilia repetundarum* z roku 111 pred n.l.. Tento detailizoval pozície žalobcu a žalovaného.

Okruh žalobcov zúžil - boli nimi len Latinovia. Žalovaní- odsúdení sa stali osobami nečestnými (*infames*)¹⁷, čo malo vplyv aj na ich postavenie v súkromnom práve- postihla ich *infamia*, čo pre nich znamenalo zníženie občianskej cti a tým aj obmedzenie ich právnej spôsobilosti.

4. Sullove zákony - lex Cornelia iudicaria, lex Cornelia de repetundis

Do vývoja trestného práva podstatným spôsobom zasiahol aj Lucius Cornelius Sulla. V roku 82 a 81 pred n. l. okrem hmotnoprávnej úpravy ovplyvnil aj oblasť trestného procesu – rozšíril počet stálych porotných súdov (*quaestiones perpetuae*) pre jednotlivé trestné činy.

Podľa vzoru stáleho porotného súdu na stíhanie trestného činu vydierania provinčného obyvateľstva miestodržiteľmi (*crimen repetundarum*), zavedeným v r. 149 pred n. l. Calpurniovým zákonom, zriadil ďalších 7 porotných súdov na súdenie aj iných trestných činov, konkrétne pre stíhanie: velezrady (*crimen maiestatis*), pre spreneveru verejného majetku (*crimen peculatus*), volebného podplácania (*ambitus*), vykorisťovania provincií všeobecne (*repetundae*), úkladnej vraždy a travičstva (*de sicariis et veneficiis*), falšovania peňazí a testamentov (*de falsis*), ťažkého ublíženia na cti alebo na tele (*de iniuriis*).¹⁸

¹³ „Peniaze majú patriť tomu, kto podal žalobu“. Pozri: *Lex Repetundarum*. In: SKŘEJPEK, M.: Texty ke studiu římského práva, ORAC, Praha, 2001, s. 93.

¹⁴ SKŘEJPEK, M.: Římské právo v datech, C- H- BECK, Praha, 1997, s. 23.

¹⁵ SHERWIN- WHITE, A. N.: The Lex Repetundarum and the Political Ideas of Gaius Gracchus, In: The Journal of Roman Studies, Vol. 72 (1982), s. 18.

¹⁶ Ktorí sa postavili proti jeho reformám.

¹⁷ SKŘEJPEK, M.: Římské právo v datech, C- H- BECK, Praha, 1997, s. 24.

¹⁸ Počet porotných súdov Sullom neskončil. Augustus ich rozšíril aj o stíhanie násilníctva (*de vi*) a o prečin proti mravnosti (*de adulteriis*).

L. C. Sulla zásadne ovplyvnil a zmenil aj dovtedajšiu úpravu trestného činu vydierania zákonmi *lex Cornelia iudicaria* a *lex Cornelia de repetundis*.

Význam týchto zákonov bol v tom, že Sulla nimi:

- rozšíril koncepciu a počet skutkových podstát *crimen repetundarum*. Okrem pôvodne protiprávneho konania miestodržiteľov v súvislosti s ich výkonom funkcie v provinciách stíhal aj nové, nielen v provinciách protiprávne konania – penalizoval každú osobu, ktorá dostala peniaze za rozsudok súdu v akejkoľvek veci¹⁹,
- s cieľom uľahčiť dokazovanie umožňoval svedčiť aj maloletým²⁰,
- v snahe posilniť moc senátu a vrátiť súdnu moc do jeho právomoci, zmenil obsah Aciliovho zákona²¹ - zákonom *lex Cornelia iudiciaria*, - pôvodné ustanovenia derogoval a upravil v prospech senátu. Členovia poroty už naďalej mohli byť vyberaní len zo senátorov,²²
- významným spôsobom zasiahol aj do výšky sankcie. Zákomom *lex Cornelia de repetundis* z r. 81 pred n. l. opäť znížil trest za vydieranie z *duplum* na *simplum*, čo v podstate malo pretrvať do konca republiky.

Zníženie sankcie ale viacerí právnici romanisti považujú za nepravdepodobné a nezlučiteľné s tvrdou trestnoprávnou politikou Sullu. Podľa nich by bolo dôveryhodnejšie – vzhľadom na jeho celkový charakter a politiku – že Sulla sprísnil a nie zmiernil takýto trest. Sú presvedčení, že Sulla dokonca zvýšil peňažný trest z *duplum* na dva a pol násobok. Ako argument uvádzajú asi historicky najznámejší proces s miestodržiteľom Sicílie Gaiom Liciniom Verresom.

V súvislosti s ním poukazujú na požiadavku oratora, ktorý od obžalovaného žiadal zaplatenie nie skutočne odhadnutej sumy 400 000 sesterciov, ale až 1 000 000 sesterciov, čo v podstate vyjadruje pokutu vo výške dva a pol násobku²³ hodnoty.

5. Lex Iulia pecuniis repetundis

Posledná významná republikánska úprava vydierania je obsiahnutá v Caesarovom zákone *lex Iulia repetundis* z r. 59 pred n.l. Podľa väčšiny právnych romanistov bol to v rímskom klasickom práve najviac prepracovaný zákon, ktorý najdetailnejšie a najsystematickejšie upravoval trestné činy vydierania.²⁴

Oproti predchádzajúcim úpravám rozšíril prípady vydierania provincií miestodržiteľmi aj o iné spôsoby zneužitia úradnej moci a o osoby, ktoré sa ich dopustili:

„*Lege Iulia repetundarum tenetur, qui, cum aliquam potestatem haberet, pecuniam ob iudicandum vel non iudicandum decernendumve acceperit.*“²⁵

„Podľa *lex Iulia* o vydieraní je zodpovedný ktokoľvek, kto počas zachovávanía akejkoľvek (pozície) moci, prijme peniaze výmenou za to, že rozhodne alebo nerozhodne alebo vynesie rozsudok.“

¹⁹ SÁRY, P.: The Criminal Reforms of Sulla: In: Publicationes universitatis Miskolcensis, Sectio Iuridica et Politica, Tomus XXII, Miskolc 2004, s. 125, 126.

²⁰ Tamtiež, s. 125, 126.

²¹ Ktorý vylučoval pôsobenie senátorov v trestných porotách.

²² ULMANN, J.: Příčiny a dopady reformy Lucie Cornelia Sully, In: Caro amico: 60 kapitol pro Michala Skřejpka neb Římské právo napříč staletími, Praha, Auditorium 2017, s. 514 a nasl.

²³ SÁRY, P.: cit. Op., s. 125, 126.

²⁴ Pozri bližšie napr.: VRANA, V.: Právna úprava trestného činu vydierania provinčného obyvateľstva v klasickom rímskom práve. In: Melior est aquisitio scientiae negotiatione argenti. Pocta Prof. Ignácovi Antoninovi Hrdinovi, O. Praem. K šedesátym narodeninám, Kráľovská kanonie premonstrátu na Strahově, Praha 2013, s. 358.

²⁵ Macer D 48,11, 3.

Výraz „ktokoľvek“ použitý právníkom Macerom, upresnil iný právník – Marcián – rozumel ním každého, kto mal verejný úrad, mocenské alebo administratívne postavenie alebo akýkoľvek iný úrad, povinnosť alebo verejné zamestnanie, alebo ak bol zamestnancom ktoréhokoľvek z uvedených.²⁶

Zákon rozšíril postih aj na osoby, ktorá sa priamo nezúčastnili vydierania, ale určitým spôsobom sa na nich podieľali:

„*In comites quoque iudicium ex hac lege iudicium datur*“.²⁷

„Podľa tohto štatútu rozsudku podliehajú aj spoločníci tých, ktorí vykonávajú súdnu funkciu“.

Zákon stanovil najostrejšie sankcie – trest stúpol až na *quadruplum*²⁸ - pokutu vo výške 4-násobku neoprávnene získaného majetku; trestom mohla byť aj strata členstva v senáte; vyhnanstvo; deportácia na ostrov...²⁹

Zo široko koncipovaných ustanovení Caesarovho zákona je zrejmé, že zákon sa na rozdiel od predchádzajúcich úprav vzťahoval v podstate na všetky spôsoby zneužitia úradnej moci. Caesar rozšírením postihu asi chcel dosiahnuť, aby do budúcnosti došlo k odstráneniu alebo aspoň k zníženiu počtu takýchto činov.

Analýzu uvedených zákonov³⁰ možno oprieť aj o výsledky skúmania A. Lintotta, ktorý v závere jednej zo svojich štúdií³¹ uviedol počet stíhaných trestných činov vydierania od prijatia *lex Calpurnia* v roku 149 pred n. l. až po rok 50 pred n. l.; zverejnil mená obžalovaných miestodržiteľov; uviedol provincie, v ktorých došlo k vydieraniu; ako aj rozsudky za ne.

A. Lintott v štúdiu celkovo ozrejmil 49 konkrétnych prípadov vydierania. Zverejnil mená obžalovaných (miestodržiteľov), ale niektoré problémy svojho výskumu poskytol s otáznikom - napr. nie celkom presné údaje mal o provinciách, v ktorých došlo k vydieraniu (uviedol 12 provincií, 13 s otáznikom); nie celkom presné údaje mal aj o rozsudkoch – v štúdiu uviedol, že z celkového počtu 49 prípadov 24 rozsudkov bolo absolučných, 20 kondemnačných, o 5 rozsudkoch nemal patričné údaje.

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že za skúmané obdobie približne 100 rokov bol nízky počet podania žalôb zo strany vydieraného provinčného obyvateľstva. Malý počet podaných žalôb je pre nás možno nepochopiteľný, vzhľadom na výhody, ktoré mohol získať úspešný žalobca (občianstvo a financie). Môžeme sa len domnievať, prečo vydierané obyvateľstvo nevyužilo vo väčšej miere možnosť brániť sa proti vydieraniu.

Jedným z dôvodov mohla byť podľa môjho názoru aj neistota a strach z rozsudku.³² V prípade neúspešného rozsudku by sa situácia žalobcu možno ešte zhoršila, preto obyvateľstvo sa radšej uspokojilo so skutočným stavom a nepokúsilo sa riešiť svoje problémy žalobami.

²⁶ Marc. D 48,11,1. Zákon ale umožnil výnimku v prípadoch, kedy bolo legitímne prijímať veci, napr. od bratrancov alebo pokrvných príbuzných užšieho stupňa alebo od manželky (D 48,11,1,1).

²⁷ Macer D 48, 11, 5.

²⁸ Bartošek, M.: cit. Op., s. 204.

²⁹ Macer D 48, 11, 7, 3.

³⁰ Okrem nich sa skúmanej problematiky týkala aj *lex Caecilia* z r. 154 pred n. l.; *senatusconsultum Calvisianum*, (pozri FRÝDEK, M.: „Čtyři řeči o římské společnosti – dopady zrušení Oppiova sumptuárního zákona na repetundární zločiny u Tacita a Livia“, In: *ACTA JURIDICA OLOMOUCENSIS – VOL. IV (X) – No. 6 (2009)*, s. 294.

³¹ LINTOTT, A.: The leges de repetundis and Associate Measures under the Republic, In: ZSS, s. 209-212.

³² Tento strach bol asi opodstatnený, lebo z celkového počtu 49 rozsudkov bolo len 20 odsudzujúcich - kondemnačných

III. ZÁVER

Vývoj trestnosti vydierania provincií bol značne zložitý, upravený počas republiky približne 10 zákonmi, z ktorých každý z nich určitým spôsobom modifikoval predchádzajúci tým, že:

- rozšíril počet skutkových podstát od pôvodného stíhania miestodržiteľov v provinciách až po penalizáciu každej osoby, ktorá dostala peniaze za rozsudok súdu v akejkolvek veci.
- menilo sa nimi zloženie členov poroty, stíhajúcej tento trestný čin (senátori-jazdci), čo malo aj politický dopad na vývoj republiky
- predsedníctvo poroty bolo namiesto cudzineckého prétora zverené do rúk špeciálneho prokurátora (*preator de repetundis*).
- rozšírila sa trestnosť aj na senátorov
- zúžil sa okruh žalobcov na Latinov
- úspešným žalobcom bolo priznané rímske občianstvo, ako aj financie, vysúdené v procese.
- najväčšou zvláštnosťou trestného postihu bol jeho súkromný charakter, prejavujúci sa hlavne v uložených trestoch. Pôvodne trestom bola len jednoduchá náhrada škody (*simplum*)³³, ktorá ani nebola vymáhateľná trestnou žalobou *actio poenalis*, ale len prostredníctvom *legis actio sacramenti*. Takúto miernu sankciu – jednoduchú reštitúciu – možno vysvetliť asi aj tým, že obyvateľom provincií bol navrhnutý rýchly a lacný proces – preto boli vďační aj za takúto malú pokutu.
- významným sa nám javí aj k hlavnému trestu pripojenie vedľajších trestov, napr.: *infamia* (typický trest pre súkromné právo); vylúčenie zo senátu; zákaz uchádzať sa v budúcnosti o zastávanie postu magistrátov; vyhnanstvo ...
- trest bol rozšírený aj na osoby, ktoré sa priamo nezúčastnili vydierania, ale určitým spôsobom sa na ňom podieľali.

Tieto zmeny boli určite vyvolané celkovým politickým dianím v rímskej republike. Navrhovatelia zákonov v snahe posilniť si mocenské ambície sa nimi snažili eliminovať svojich odporcov a posilniť pozície prívržencov, čo sa prejavilo hlavne v zložení členov stáleho súdneho dvora (senátori – jazdci). Priznanie silného statusu senátorom (Calpurniovým a Sullovými zákonmi) alebo jazdcom (Aciliovým zákonom) vyvolávalo ale značné finančné a politické dopady na vývoj republiky. Stalo sa jedným z hlavných rozporov medzi senátormi a jazdcami v poslednom období rímskej republiky.

Celkom na záver možno uviesť, že ani značné množstvo republikánskych zákonov nevyriešilo problém vydierania provincií, lebo nadvláda nobility, pre ktorú provincie predstavovali značný zdroj príjmov, trvala naďalej. Preto zmena si počkala až na ďalšie vývojové obdobie – na princípát.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

vydieranie provincií; zodpovednosť miestodržiteľov; súdne orgány; sankcie.

KEY WORDS

extortion of provinces; governor accountability; judicial bodies; sanctions.

POUŽITÁ LITERATÚRA

Pôvodné pramene

³³ Neskôr sa síce sankcie zmenili na *duplum* (*lex Acilia* zmenila charakter procesu na verejný (*iudicium publicum*), dokonca až na štvornásobok neoprávnene získaného majetku.

1. Digesta Iustiniani, recognovit T. Mommsen, Berlin, 1922.
2. Iustiniani Institutiones. Preklad: Blaho, P.: Corpus iuris civilis. Justiniánske inštitúcie, Iura Edition, Trnava 2000, ISBN-80-88715-80-6.
3. Lex repetundarum, s. 93. Z r.123 př. n.l. (fragment nápisu CIL.I.198) In: Preklad: SKŘEJPEK, M.: Texty ke studiu římskeho práva, ORAC Praha, 2001, ISBN-80-86199-32-0.

Literatúra

1. BARTOŠEK, M.: Encyklopedie římskeho práva. Academia Praha, 1994, ISBN-80-200-0243-X.
2. FRÝDEK, M.: „Čtyři řeči o římské společnosti – dopady zrušení Oppiova sumptuárního zákona na repetundární zločiny u Tacita a Livia“, In: *ACTA JURIDICA OLOMOUCENSIS – VOL. IV (X) – No. 6 (2009)*, s. 287 – 296.
3. GIOVANNINI, A.: La lex Calpurnia, le sénat et les alliés de Rome. Cahiers du Centre Gustave Glotz, 2014, vol. 25, s. 49-68 [<http://archive-ouverte.unige.ch>].
4. KOLODKO, P.: Lex Calpurnia de pecuniis repetundis, i jej znaczenie dla ewolucji rzymskiego prawa karnego, In: *Zeszyty Prawnicze, UKSW*, 11.1(2011). Dostupné na <http://dx.doi.org/10.21697/zp.2011.11.1.08>.
5. LINTOTT, A.: The leges de repetundis and Associate Measures Under the Republik, In: *ZSS*, s. 162-212. Dostupné na : <https://doi.org/10.7767/zrgra.1981.98.1.162>.
6. SÁRY, P.: The Criminal Reforms of Sulla, In: *Publicationes universitatis Miskolcensis, Sectio Iuridica et Politica, Tomus XXII, Miskolc*, 2004, s. 123-139.
7. SHERWIN-WHITE, A. N.: The Lex Repetundarum and the Political Ideas of Gaius Gracchus. In: *The Journal of Roman Studies, Vol. 72 (1982)*, s. 18-31. Dostupné na :<https://doi.org/10.2307/299113>.
8. SKŘEJPEK, M.: Římske právo v datech, C. H. BECK, Praha, 1997.
9. SKŘEJPEK, M.: Multiplikace trestních norem v republikánském Římě a její příčiny. In: *Právník 2/1991*, s. 166-178.
10. ŠKŘEJPEK, M.: Pokuty v trestním právu v období římské republiky. In: *Význam peňazí vo vývoji římskeho práva, PF UPJŠ v Košiciach*, 2001, s. 20-25.
11. ULLMANN, J.: Příčiny a dopady reformy Lucia Cornelia Sully. In: *Caro amico: 60 kapitol pro Michala Skřejpka neb Římske právo napříč staletími*, Praha, Auditorium, 2017, s. 510-518.
12. VRANA, V.: Právna úprava trestného činu vydierania provinčného obyvateľstva v klasickej rímskej práve. In: *Melior est aquisitio scientiae negotiatione argenti – pocta prof. Ignácovi Antoninovi Hrdinovi k 60. narodeninám*, Praha, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2013, ISBN-9788026038207, s. 353-359.
13. VRANA, V.: Crimen repetundis a proces proti G. L. Verrovi. In: *Prieniky trestného práva k iným právnym odvetviam a vedným disciplinám*, Košice UPJŠ, 2017, ISBN-9788081524936, s. 137-144.

KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTORA:

doc. JUDr. Blažena Antalová, CSc.

docentka na Katedre dejín štátu a práva

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Kováčska 30, 040 01

Telefón: 055/2344132

E-mail: blazena.antalova@upjs.sk